

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

וישלה

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatora.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון
מכון באר האמונה
ארה"ב: Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2021 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים פרשת וישלח

- ב..... יפלטם ויושיעם כי חסו בו - שכרו של הבוטח שתמיד יושיעו ה'.
- ג..... התקין עצמו לתפילה - כוחה של תפילה.
- ה..... היטהרו והחליפו שמלותיכם - חובת האדם לברוח מהיצר וכת דיליה.
- ט..... נדמה להם - כל כוחו של יצר אינו אלא דמיון.
- י..... ויאבק - עצם האבקו להתגבר מעלה נחת רוח לפני ה'.
- יב..... שבע יפול צדיק וקם - התחזקות אחר נפילה.
- טו..... ויבן לו - עיקר קנייני אדם מה שמיטיב לרעהו.
- יז..... תורה תבלין - רק ע"י עסק התורה ינצח את יצרו.

פרשת וישלח

יפלטם ויושיעם כי חסו בו – שכרו של הבוטח שתמיד יושיעו
ה' (לכ ה), 'ויירא יעקב מאד ויצר לו', ופירשו
'בעלי התוס', 'ויצר לו' על הא גופא ש'וירא
מאד', ולא סמך עצמו על הבטחת הקב"ה^א שהבטיחו
'והנה אנוכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך' (כח טו)^ב.

ובן כתב ה'חזון איש' (אמונה וביטחון פ"ב ז) 'יש עוד
במידת הביטחון, כי על הבוטח שורה רוח הקודש,
ומתלווה עמו רוח עוז המבשרו כי אמנם ה' יעזרהו'^ד.

ומצינו כי אף יעקב אבינו חשש שיש לו איזה פגם
בבטחונו בה', לכן אמר (לכ יא) 'קמונתי מכל
החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי
עברתי את הירדן ועתה הייתי לשתני מחנות', וכך ביארו
בקרא קמונתי - נתמעטה אמונתי, שהרי מלפנים עברתי

כי הסומך עצמו על ה' שמור ב'שמירה עליונה', וכן
אמר דהע"ה 'אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי, אם
תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח' (תהלים כו ג), וביאורו,
לא יירא לבי - אף אם תקום עלי מלחמה, כי הנני
בוטח בה', ובעבור הביטחון אכן יהיה לו ה' למשען

א. ולכשתרצה לדעת גדר סמיכה על ה' מהו, הנה נפסק (מ"ב צד כב ע"פ מג"א תקפ"ה) דבמקום שיש חיוב 'עמידה' אסור
לאדם לסמוך עצמו כי 'סמיכה כשיביה', ושיעור הסמיכה שאם יינטל דבר הנסמך ויפול הסומך זו נחשבת סמיכה
על אותו הדבר. כיו"ב אם סומך על עסקיו באופן שאם יינטל ממנו ה'עסק' עדיין יעמוד על עמדו ולא 'יפול' לבו
בקרב אינו נחשב כמי שסומך על העסק, ואפשר לומר שהוא סומך על ה'. אמנם המרגיש בעצמו שהוא 'נפול'
הרי"ז מורה באצבע שמעיקרא לא סמך לבו על ה'.

ב. ידועים דברי ה'אגרא דכלה' על הפסוק וירא יעקב מאד ויצר לו (לכ ה), שכשראה יעקב שעולה מורא ומורך
בלבבו, אז 'ויצר לו' על זה גופא - מדוע הנני מתיירא מאחי, כי חרפה היא לצדיקים לירא משום נברא בעולם,
וכדברי 'חובות הלבבות' (שער אהבת ה' פ"ו) שאמר החסיד 'בוש אני מלירא משום נברא', ע"ש עוד.

ג. וכבר אמרו שלא זכו החשמונאים לנסים ונפלאות אלא בזכות ביטחונם בבורא, ומרומז בשמם כי מתתיהו ובניו
כהנים היו, ו'כהן' בגימטריא כמנין 'בטחון' (ע"ה), וכשאנו נתדבק בדרכיהם גם אנו נזכה לנסים ונפלאות בזמן הזה
(ליקוטים חדשים יו"ל תרפ"ד, ד"ה לחנוכה).

העיד הגאון רבי יוסף היילפרין זצ"ל (ממנטשסטר, בספרו מעדני יוסף - זכרון שמואל), שראה בכת"י שהיה כתוב 'מקבי'
עם אות קו"ף (וכן אתא בצרור המור פר' ואתחנן בשם 'מגילת חשמונאים'), והוא ר"ת מ'עולם ק'וינו ב'ך י' (שם השם - הוי"ה),
וכלומר, שזאת חרטו החשמונאים על דגלם, את הבטחון בה', ורק לכן לא חששו ויצאו 'מעטים' ו'חלשים' להלחם
כנגד 'רבים' ו'גיבורים' ואכן ניצחום.

יש אומרים שלכן נהגו לומר מזמור 'יושב בסתר' אחר הדלקת הנרות (ומקורו מהרמב"ן, עיין בספר זכירה ועוד) ללמד
שעיקר העבודה בימים אלו היא האמונה והבטחון, דהנה חז"ל (שבועות טו:) כינו פרק זה 'שיר של פגעים', ואמרו ועד
היכן - עד כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך.

ומה נמלצו דברי ה'אבודרהם' (סדר התפלה למוצ"ש) דלכן אין אות זי"ן בכל פרק 'יושב בסתר', כי הבוטח בה' אינו
זקוק 'לכלי זיין' ואויביו נופלים תחתיו ומתבטלים ממנו כל הפגעים רעין ומרעין בישין.

וכך ביאר בספר 'החינוך' (מצוה תקי"ב) 'ופירוש פגעים, כלומר שאמירת אלו המזמורים תועיל לשמר מן הנזיקין וכו'.
שיש בהם דברים יעוררו נפש היודע אותם לחסות בשם יתברך ולהשים כל מבטחו, ולקבע בלבבו יראתו ולסמוך
על חסדו וטובו, ומתוך התעוררות על זה יהיה נשמר בלי ספק מכל נזק'.

ד. בעניין זה מסופר על האחים הקדושים הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע והרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע
ששניהם הנהיגו חצרות, אלא שב' חילוקים היו ביניהם, כי בטאלנא הסתובבו אלפים רבים של חסידים ואנשי
מעשה ורבים מהם היו עשירים מופלגים. ואילו בראחמיסטריווקא לא היה מספר החסידים רב - ורובם ככולם עניים
מרודים, פעם שאלו את הרה"ק מטאלנא לפשר הדברים שחסידיו עשירים הם ואילו חסידי אחיו מחוסרים פרנסה.
ביאר ואמר, הנה בצל קורתם באים חסידים רבים, ובשעה שאחד מהם בא להיכנס אלי בכדי להזכיר את מצוקתו

ניתנה לו רשות מאת הבורא על כך. מה עשה שרו של עשו, 'ויגע בכף יריכו' - החזיק בו בחזק מבלי עשות לו מאומה (כי לא נאסר עליו להחזיקו סתם מבלי להזיקו), ואם היה יעקב מבין כן לא היה ניוזק כלל וכלל, אך מחמת שחשב שהוא הלוחם והחזיר לו, לכן ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו, מחמת ההתאבקות והועזועים נדחקה כף יריכו, ונמצא שהוא גרם לעצמו התקיעה. והנה, אף שאין לנו השגה בבחיר שבאבות, מ"מ ללמדנו באה תורה שנבטח בטחון גמור בה', מבלי לפחד משום דבר שבעולם, ואז נוושע בתשועת עולמים.

ביו"ב כתב ה'ספורנו' וז"ל (לכ כו) 'וירא כי לא יכול לו - לרוב דביקותו תמיד בא-ל יתברך במחשבה ובדיבור, על כן היה יעקב שמור אף מ'שרו של עשו', אמנם היאך היה 'ויגע' בכף יריכו, - הודיעו החטא העתיד במדריכי עמו (פירוש, שהודיעו 'עתידות' עמו, שעתידים בניו לחטוא ואף נשיאי עמו), ובדאגתו בזה פסק הדיבור, ואז ותקע כף ירך יעקב בהיאבקו עמו'.

התקין עצמו לתפילה - כוחה של תפילה

בפרשתן (לכ פ), 'אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה', וברש"י, התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון, לתפלה, ולמלחמה.

בפרנסה עליו לחכות שעות מרובות עד שיגיע זמנו להיכנס, וגם לאחר שהגיע שעתו אינו שוהה בקודש פנימה כי אם שעה מועטת והברכה שמברכים אותו ברכה קצרה היא, ומכיוון שכן יאמר לעצמו, הרי כמעט ולא ברך אותי הרבי, אין לי על מי לסמוך אלא על הקב"ה, והרי הוא נושא עיניו לשמים בבקשת הפרנסה, על כן באה לו פרנסתו בכבוד גדול. לא כן אצל אחי שחסידי מועטים הם, וכל אחד מהם הצריך לפרנסה נמצא בחדרו זמן מרובה, ובזמן זה הרבי מאזין לקול שוועתו, ומעודדו עד שהחסיד משליך יהבו על הרבי וכבר אינו מתפלל ומקווה כ"כ להקב"ה, על כן הוא מתקשה על המחיה ועל הכלכלה.

ה. ומרומז נמי בפסוק (תהלים קטו יז) 'לא המתים יהללו י-ה', כי זהו מהותו של מת - שיש לו 'עבר' (מעשיו שעשה בימי חייו), ואף 'עתיד' יש לו - כאשר תבוא העת שיעלה רצון לפני אדון כל להחיות המתים, אך 'הווה' אין לו, כי עתה הוא מת המוטל בקברו כאבן דומם. שמעו נא אחי ורעי - ה'חי' שאינו מתבונן בהווה, לשמוח בחסדי הבורא יתב"ש עמו יום יום, ותחת זה יתעמק בבכיה על כל עברו, ובדאגה יתירה על עתידו, אדם זה, נכלל בכלל 'לא... יהללו י-ה', כי היאך יודה ויהלל לבוראו כשהוא עסוק בבכיה על עברו ובדאגה על עתידו. משא"כ השמח ב'הווה', אינו בוכה על עברו כי מאמין שכל העבר הכל בא לו על פי חשבון מאביו שבשמים, ואף אינו דואג את דאגת המחר כי תולה כל יהבו בהקב"ה, לאדם כזה נאה לשבח לבוראו כי הוא הוא זה הקרוב אליו.

ו. לאידך גיסא, איתא ברשב"ם (לכ כה) וז"ל, ויאבק מלאך עמו שלא יוכל לברוח מעשו שלא ירגהו נפש, ויראה קיום הבטחתו של ה' שלא יזיקהו עשו, והיינו שאדרבה, לא עזבו ה', אלא ששמרו לבל יברח משם, ו'יתייצב' לראות את ישועת ה'.

ז. שמעתי לבאר בטעם שנקט רש"י בסדר זה דייקא דורון תפילה ומלחמה, ולא באופן אחר כגון תפילה דורון ומלחמה, וביותר יש להקשות שהלא כפי סדר הפסוקים בעניין אכן מבואר שהקדים להתפלל לפני שליחת הדורון,

במקלי את הירדן - ללא כל חשש ופחד, כי בטח ליבי באלוקי צורי, ועתה כעת ירא אנכי מפני עשו עד שהייתי לשתי מחנות מחשש שלא יכה את המחנה כולו. והלימוד לדידן, כי אף שבוודאי על האדם לקיים מצוות 'השתדלות' ויש לו להיזהר מהסכנה עד כמה שידו מגעת, אבל כאשר מן השמים הביאוהו לידי מצב (הנראה ב) סכנה, לא יאבד עשתונותו מרוב פחדו, אלא יתחזק בביטחון ואמונה כי ה' ישמרהו ויצילהו מכל פגע (פה) קדוש להגרי"צ בהגר"ח מוואלאזין זצוק"ל, ליקושים רות א ב) 7.

לאידך, מצינו בדברי הריב"א (עה"ת) כי החשש והפחד מביאים על האדם את מידת הדין ח"ו, וכביאורו בפסוק (לכ כו) 'ותקע כף ירך יעקב', וז"ל. אף על פי שהבטיח לו הקב"ה לשומרו כדכתיב 'ושמרתך בכל אשר תלך', הזיקו המלאך - לפי שנתירא מעשו, כדכתיב 'ויצר לו', וכן מצינו גבי משה, שאמר לו הקב"ה (שמות ג יב) 'כי אהיה עמך', והזיקו בדרך במלון לפי שנתירא מפרעה כדכתיב (שם ד יג) 'שלח נא ביד תשלח', עב"ל.

עפי"ז ביאר הרה"ק מוזששקא זי"ע (נחל יצחק ד"ה וירא כ), את הכתוב 'וירא כי לא יכול לו, ויגע בכף יריכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו', כי באמת לא הייתה יכולת בידי המלאך להזיק ליעקב, שהרי לא

באר הפרשה - פרשת וישלח

להתרים כנגדו, שהרי כל כעסו של עשו על יעקב היה על לקיחת הברכות, ומעשה זה היה ע"י צאן וכמו שאמרה רבקה ליעקב 'לך נא אל הצאן' (כו ט), על כן איחר את הזכרת הצאן, כדי שלא להתגרות בו.

מעשה תמוה, מדוע כששלח לו את ה'דורון' שלח תחילה צאן כדכתיב (לכ טו) 'עזים מאתים ותישים עשרים'. ומבאר רבינו בחיי באן קודם תפילה באן לאחר תפילה^ט. וז"ל, והנה לפי מה שכתבתי

נוראות למדנו בפרשתן בכוחה של תפילה להושיע את האדם המתפלל ולהצילו בגשמיית וברוחניות, כי הנה כתיב בפרשתן (לכ ו) שיעקב שלח לאמר לאחיו עשו 'ויהי לי שור וחמור צאן וגו', ומבאר רבינו בחיי, שבאמת היה לו להקדים את הצאן ולאחר מכן לומר 'שור וחמור', שכן הוא הדרך בכל מקום, מפני שהצאן הוא המין הנכבד והנבחר מכל הבהמות (ומוכיח כן מתוך הפסוקים הנאמרים באברהם ויצחק שתמיד מין הצאן קודם לכל הבהמות). ומה שלא הקדימו בכתוב הזה, לפי שלא רצה

ומדוע שינה רש"י וכתב שלא כפי סדר העניין. אלא שרש"י בא ללמדנו יסוד גדול בעניין קבלת התפילה, שהקב"ה הנהיג עולמו שעל פי דרך הטבע התפילה פועלת את פעולתה, ועל כן העדיף רש"י למנות את התפילה בין דורון למלחמה, כי כשם שדורון ומלחמה מועילים 'בדרך הטבע', כך גם פועלת התפילה. וכבר מצינו בדברי המהרש"א (קידושין כט: ח"א ד"ה אפשר) שאע"פ שאמרו חז"ל (שבת לב.) שמי שעושים לו נס מנכים לו מזכויותיו, אך אם פעל את הישועה על ידי תפילה אין מנכים לו מזכויותיו, וכלשונו 'ואין זה מיקרי דרך נס'.

ח. דע לך כי אין ישועתו של אדם נקראת אלא על שם תפילתו, כן מצינו ב'חזקוני' בפרשתן (לה כו), על דברי הפסוק שבנימין נולד לאמו רחל ב'פדן ארם', ולכאורה יפלא הרי בנימין לא נולד לאמו בפדן ארם כלל, אלא בבית לחם בשעה שנפטרה רחל אמנו. אלא, מאחר שכשנולד לה יוסף בפדן ארם ביקשה 'יוסף לי ה' בן אחר', על כן נחשב שבנימין נולד שם באותה שעה ובאותו מקום ששפכה תחינה ושוועה לפני ה' שתזכה לעוד בן. כי בעת שיהודי מתפלל אז פועל ישועתו, ונחשב כאילו כבר קיבלו באותו זמן.

מעשה בבחור שרמה רוחו בקרבו והרגיש עצמו כתלמיד חכם מופלג עד שהחל לזלזל מעט ב'תפילה', קרא לו גאב"ד טשעבין זצוק"ל, ואמר לו, איתא (חולין צא:) שיעקב אבינו ע"ה עבר בהר המוריה והלך משם, וכאשר כבר הגיע לחרן, נענה ואמר, אפשר שעברתי במקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהיב דעתיה למיהדר מיד קפצה לו הארץ, ולכאורה צריך ביאור 'מתחילה מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר', אלא, מתחילה חשב לעצמו וכי לתפילה אני צריך, הרי 'כח התורה' בידי - אחר שעסקתי בתורה בלא שינה במשך י"ד שנים, שוב נתיישב בדעתו והחליט 'מקום שהתפללו בו אבותי' - אין לי להיות 'חכם' יותר מאבותי, אם הם התפללו במקום זה, אף עלי להתפלל שם, ומצינו שכיוון לאמת, שהרי הסכים הקב"ה ומיד קפצה לו הארץ.

ט. סיפר רבי יוסף דב רוזנשטיין ז"ל מבני ברק, לפני כשישים שנה השתוללה בארץ הקודש מגפת שיתוק ילדים 'פוליו' ל"ע, גם בתו של רבי יוסף חלתה במחלה זו, בלילה אחד כשהמצב נעשה נואש ומסוכן, רץ ר"י שהיה ממקורבי החזו"א באמצע הלילה אל החזו"א מתוך החלטה שאם ימצאו ישן יעירונו - לנוכח מצב בתו העומדת בסכנת חיים ממש, בהכנסו לביתו של החזו"א מצאו עומד ופניו אל הכותל, ובעינים עצומות כמו בתפילת 'שמונה עשרה' הוא מברך אשר יצר. כמוכן שהחזו"א לא הרגיש כלום, אבל משגמר את הברכה 'רופא כל בשר ומפליא לעשות' זעק רבי יוסף אמון.

החזון איש הפנה פניו לראות 'מי הוא זה ואיזה הוא' שנכנס לביתו באמצע הלילה ומצא את רבי יוסף, נענה אליו ואמר, יוס'ל מה אתה עושה אצלי עכשיו, השיב ר"י, רבינו, כך וכך מצבה של בתי. אמר לו החזו"א, יוס'ל, אל תדבר נארעשקייטען (שטויות), לך הביתה כי מצב בתך טוב מאד. אבל רבי יוסף בשלו, רבי, המצב קשה. אמר לו החזו"א בשנית, יוס'ל אל תדבר נארעשקייטען, הרי אני אמרתי רופא כל בשר ומפליא לעשות ואתה ענית אמון, בוודאי הוטב מצבה לגמרי, רבי יוסף חזר לביתו וגילה שירד ה'חום' (פיבער) (הובא גם במעשה איש, ח"ג עמוד רכה).

מעשה היה בעיה"ק ירושלים לפני כשבעים שנה שנולד בן להגאון רבי נחמיה בקר זצ"ל, מיד אחר לידת הבן הייתה היולדת בסכנת נפשות, עד שאמרו הרופאים ובראשם הרופא המפורסם ד"ר שיקלוש שמטעם 'פיקוח נפש' חייבים לנתח בגופה להציל את חייה - אבל הם מודיעים בזאת שהרך הנולד להם יישאר 'בן יחיד', כי לא תוכל ללדת עוד בנים. מיד שילם רבי נחמיה לרופאים את דמי הניתוח והחלו להתכונן לקראת הניתוח, אך ברגע האחרון

באר הפרשה - פרשת וישלח

ה

לי 'הוה גביר לאחיך' (כו כט), ולך אמר 'ואת אחיך תעבוד' (שם מ).

היטהרו והחליפו שמלותיכם - חובת האדם לברוח מהיצר וכת דיליה

בפרשתן (לה ב), 'ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו, הסירו את אלהי הניכר אשר בתוכם והיטהרו והחליפו שמלותיכם', וקצת צ"ב, מהו אומרו אשר בתוכם, היה לו לעמוד 'אשר בידכם', ומפרש

למעלה, שלא רצה לפתוח לו בצאן בפסוק 'ויהי לי שור וחמור', למה פתח עתה במנחה בעזים ותישים והרי מין הצאן הם וכו', והענין כי קודם שהתפלל תפלתו לא רצה שיפתחו לו המלאכים בלשון 'צאן', כי חשש פן יהיה בזה סיבה לעורר שנאה ומוכרת חובה להזכיר לו ראשונות, אבל עתה אחרי שהתפלל לא פחד ממנו כלל (ולא די שלא פחד להזכיר הצאן), אלא אדרבה פתח לו בעזים, כדי להודיעו, אם דעתך להלחם בי לא תוכל, שהרי קבלתי הברכות ע"י שני גדיי עזים, ואמר

החליט ר"נ לרדת לבני ברק לשאול את דעת קדשו של החזו"א האם לעשות הניתוח או לאו (באותם הימים לא היו הדרכים מצויות כהיום, והדרך מירושלים לב"ב ארכה כמה שעות בטלטולי דרכים קשות), בבואו לשם עמד החזו"א ב'נטילת ידיים' לפני תפילת המנחה, אמר לו ר"נ, באתי הנה בשאלת 'פיקוח נפש', אמר לו החזו"א, שאל נא את שאלתך, גולל ר"נ באזני החזו"א את מצב בני ביתו, ויען לו החזו"א 'וכי מה שאלה יש כאן - הרי פיקוח נפש יש בדבר', עליכם לקיים את ציווי הרופאים ולנתח. לאחמ"כ שאלו החזו"א האם כבר התפלל מנחה וענה בלאו, א"ל החזו"א התפלל עמנו... אחר תפילת המנחה - כשרצה ר"נ למהר לחזור לעיה"ק ירושלים, קרא לו החזו"א וביקש מעמו - חזור על שאלתך, חזר ר"נ על שאלתו, אמר לו החזו"א סע לביתך לשלום, ואל תעשו את הניתוח, נתפלא ר' נחמיה, והרי הרב אמר לי שמה שאלה יש כאן, פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה. ענה לו החזו"א, כאן לפני מנחה כאן לאחר מנחה... (הוסיף ר"נ לשאול, ומה עם התשלום שכבר שילמתי לרופאים - אמר לו החזו"א אם הרופאים יחזירו לך את המעות מעצמם קחם מעמם, ואם לאו אל תתבעם...) בחזרו ל'בית החולים' ותשובת החזו"א בפיו רגזו עליו הרופאים מאד, בצעקתם כי רבה, הרי בעסקי נפשות עסקינן כאן והיאך אפשר להסכים שלא לנתח, כי לדעת הרופאים היה זה בגדר 'מאבד עצמו לדעת'... אך הוא ענה לעומתם - הרב אמר שלא לנתח... לאחר כמה ימים נתגלה גודל הנס ורוחב דעת תורתו של החזו"א, כי מצאו בגופה 'זיהום' שאי אפשר להעלות על דל שפתיים גודל הסכנה שיש בזיהום אחרי ניתוח. ואכן האשה האריכה ימים ושנים רבות וארוכות, ואף ילדה לאחר מכן עוד תשעה בנים ובנות בבריאות השלימה (ואף את המעות החזירו הרופאים בשלימות).

הוסיפו בני המנוח ואמרו, כל ימיו של אבינו היה חוזר בפנינו - הביטו וראו אף אצל אדם גדול כהחזו"א איזה נפקא מינה היה לפני תפילת מנחה ולאחריה, כי בתפילה אחת אפשר לאדם להפך כל מצבו ומעמדו לבלי הכר, לטובה ולברכה.

י. נוראות מצינו בכוחה הגדול של תפילה, דהנה איתא בגמ' (כתובות קד.) שביום האחרון לחיי רבינו הקדוש, כשכבר היה קרוב ביותר ל... הכריזו רבנן תענית ועמדו כל העם בתפילה, ואמרו 'כל מאן דאמר נח נפשיה דרבי (מי שיאמר שכבר רבי הסתלק מן העולם) ידקר בחרב', ולכאורה תמוה מה החטא הגדול באמירת נח נפשיה דרבי עד שדינו מיתה בחרב... ומבאר ב'שיטה מקובצת' (בשם רש"י מהדורא קמא), שידעו חכמים גודל כח התפילה ואפילו להחיות מתים, על כן רצו שיתפללו המון העם על רבי שישאר בין החיים, ותועיל התפילה להשאירו בהאי עלמא אפילו אם כבר יצאה נשמתו, אלא שחששו שאם יתפרסם שכבר 'לאחר מעשה' שוב לא יתפללו, על כן הכריזו שכל האומר נח נפשיה דרבי ידקר בחרב, וממילא ימשיכו להתפלל מאין הפוגות בחזקת שהוא עדיין חי, ויפעלו בתפילתם להחיות מתים. זאת ועוד למדנו מאותו עניין ששום תפילה אינה חוזרת ריקם, ואף אם נראה שהתפילה לא פעלה את הדבר המבוקש, מ"מ עדיין היא עושה רושם בשמים ומשדדת מערכות, שהרי מבואר שם באותה סוגיא (קג.) שרבינו הקדוש היה נגלה בכל ליל שב"ק לבני ביתו כשהוא נראה כאדם חי ממש, וכמו שציין הגאון רבי עקיבא אייגער זצ"ל בגליון הש"ס' לדברי ה'ספר חסידים' (סימן תתשכז) שכתב 'והיה נראה בבגדי חמודות שהיה לובש בשבת, ופוטר את רבים בקידוש היום, ולא כשאר מתים שהם חפשים ממצוות כי צדיקים חיים ופוטרים בקידוש', וצריך ביאור, מדוע רק רבינו הקדוש זכה לזה מה שלא מצינו כן בשאר התנאים הק', גם צ"ב, מדוע היה התגלות זו רק בליל שב"ק ולא בזמן אחר.

באר הפרשה - פרשת וישלח

ומבאר הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (בן יהודע שם) 'כי השי"ת אינו מקפח שכר כל בריה, ומצינו שכל החכמים שבדורו השתדלו להתפלל בעדו שלא ימות והרבו תפלות ותחנונים ובכיה, ועינו עצמן בתענית בקיבוץ רב מה שלא עשו בשום דור כמותם בעבור צדיק שבדור, ואע"פ שסוף דבר נצחו אראלים את המצוקים ונפטר רבינו הקדוש, לא קפח השי"ת שכרם ונתן רשות בגוף ממש כדי שבזה לא יהיה נפסק השפע שהיו בני דורו נשפעים בחייו בזכותו, כי עיקר ההפסד בהסתלקות הצדיק הוא שנפסק השפע שהיה בזכותו, 'משא"כ עתה שהוא בא לעוה"ז ויושב בין החיים אינו נחשב שנסתלק מן העולם, ואז גם אותו השפע שהיו נשפעים ממנו בהיותו בחיים ממש אינו מסתלק'. ובה מבואר היטב מדוע היה בא לעוה"ז דייקא בליל שב"ק, כי אז הוא זמן השתלשלות השפע וירידתו לעולם עבור כל ימות השבוע. וכן תמצא בדברי הזוה"ק (ה"ב פח.) שנהוג לאמרו בליל שב"ק (קודם קידוש) המדבר בשגב ורוממות הזמן של ליל שב"ק שבו פתוחים כל שערי הברכה, וממנו תוצאות חיים לכל ימות השבוע הבעל"ט. ונמצינו למדים כי בשבתות אלו של 'זמן החורף' הבעל"ט כאשר השב"ק מקדמת לבוא – אנו זוכים בחסדי ה' לייג שעות לערך שכל השערים פתוחים לרווחה, וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול...

מעתה 'בואו חשבון', יתבונן כל אחד בעצמו ובסדר יומו היאך עובר עליו ליל שב"ק, אותו הלילה שכיום יאיר לגודל קדושתו ואורו, כמה שעות מנצל הוא להתרומם בקדושת השבת בתורה ועבודה ושירות ותשבחות לקל אשר שבת ברא, וכמה שעות עוברים לבטלה ח"ו...

סיפר הגה"צ רבי יענק'לה גלינסקי זצ"ל במתק לשונו, פעם נכנסתי אל הקצב דמתא לקנות בשר, והנה כל האטליז בוקה ומבולקה, הארונות והשולחנות מוזזים לקרן זוית, ממש 'ונהפוך הוא'... הקצב ועוזריו רוכנים על הארץ ובודקים בחורים ובסדקים. שאלתי מה אירע, וספרו לי שה'עזר כנגדו' של הקצב הגיעה לאטליז לסייע, והורידה את טבעת היהלום ששוויה מסתכם בהון עתק מאצבעה, ועתה, שוד ושבר, נעלמה הטבעת, והכל עסוקים בחיפוש אחריה. יצאתי החוצה והבחנתי בחתול היושב בתוך פח האשפה ועוסק ב'ליקוט עצמות' ובאכילת שיירי בשר שנזרקו מהאטליז אל הזבל, לפתע נגלה לנגד עיני איך שהחתול הרים חפץ נוקשה, משמש בו והריח אותו מכל צדדיו, והשליך אותו ושב לנבור בתוך הפח, הסתכלתי היטב וראיתי שהיה זה הטבעת בכבודה ובעצמה. רציתי לזעוק אל החתול, אוי טיפש שכמותך, היה בידך טבעת יקרה אשר בדמי שוויה היית יכול לקנות בשר ערב ומשובח שיספיק לך לכל 'אריכות ימים ושנים', והשלכת אותו כי היה עדיף לך בשר סרוח... אך כך הוא טבעו של חתול, וסיים רבי יענק'לה את דבריו, אכן אנחנו בני אדם שיש בנו דעת, אל נשליך טבעת יהלום עבור בשר סרוח...

לדין ייאמר, ליל שב"ק הוא ה'טבעת קידושין', בו מקדש השי"ת את עמו באהבה רבה ובאהבת עולם, וכמו שאומרים בתפילה 'אתה קדשת' (כמבואר במטה משה סי' תנ), הבה נזהר שלא להשליך את הטבעת היקרה בעד הבל העולם...

שמא תאמר 'השינה משובחת'... 'שינה בשבת תענוג' (ילקוט ראובני פרשת ואתחנן), אך כבר אמר הגר"א מווילנא זצ"ל (הובא בריש ספר 'דברי אליהו') שדייקו חז"ל בלשונם ואמרו 'שינה בשבת תענוג', להורות שהשינה בשבת תהא כמו הקינוח שאוכלים בסוף הסעודה לענג את הגוף, ואם ירבה במיני מתיקה יבוא להקיא את כל מה שאכל, והכי נמי אל ירבה בשינה... (ועאכ"כ שאין 'עניין' לישון מהשעה תשע בערב ועד...)

הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע נשא משלו לשני ידידים אשר לא מצאה ידם כדי פרנסתם, ונמלכו בדעתם שאין מנוס אלא מלחזר על הפתחים ולבקש מיני מאכל להביא טרף לביתם, בלילה נפגשו והראו זה לזה את ה'שלל' אשר הצליחו לאסוף, אך בעוד שהראשון הצליח בקושי לאסוף שיירי מאכל ולחמים קשים אשר בקושי ניתן להכניסם לפה – השני מילא סלים מלאים בכל טוב בשר ודגים וכל מטעמים, שאל ה'לא-יוצח' את רעהו, כיצד הצלחת יותר ממני, והרי הסתובבתי במשך שעות ארוכות ולא עלתה בידי, הגידה לי מה 'סוד' הצלחתך... נענה לו חברו, חזרתני על הפתחים רק זמן מועט... אלא שדפקתי על הדלתות בשעה שהבעלי בתים עומדים לאכול סעודתם, בעוד שהשולחנות מלאים כל טוב, ונתנו לי מלוא חפניים מהשפע אשר היה מונח לפניהם על השולחן, אבל אתה הלכת שלא בזמני הסעודות, בזמן שכבר לא היו השולחנות ערוכים, וממילא לא היה להם להעניק לך אלא משיירי הסעודות... כעין זה כך הוא גם בהשפעות הניתנים מן השמים לכל המבקש ודורש, שאם כי בוודאי תמיד 'הדלת פתוחה', אך בליל שב"ק הוא שעת הכושר לבוא לבקש 'נדבה' שכן אז מוכנים כל ההשפעות הטובות, ומעניקים ונותנים בעין יפה מאשר 'מונח על השולחן', אכן המבקש רק בימות השבוע הרי כביכול אין השפע מונח אלא נותנים לו רק מה'שיריים'...

באר הפרשה - פרשת וישלח

ז

ה'כלי יקר, רבא לרמו על ה'יצר הרע' כמאמרם ז"ל (שבת קה:): 'לא יהיה בך אל זר (תהלים פא י) - איוהו אל זר שבגופו של אדם, הוי אומר זה יצר הרע'. על כן הוזהרים תחילה הסירו את אלוהי הנבר אשר 'בתוככם' - היטהרו מהרהורי חטא ועוון", ואחר כך והחליפו

שמלותיכם - שבבל עת יהיו בגדיך לבנים (קהלת ט ח), ואז יהיה בידם לבוא אל שער המלך.

הנה כתיב בפרשתן (לב יג) 'ושמתי את זרעך בחול הים', וכבר דקדקו (עיי' באגרא דכלה ובהעמק דבר

מה יעשה האדם 'וחי', אך מסופר על 'סוחר' שעברו על 'עסקיו' עתים וזמנים קשים עד שמטה ידו ועמד בפני פשיטת רגל, מכיוון שכך הזכיר עצמו לברכה אצל הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע, הרה"ק שידע שהלה פותח חנותו בשבת והכיר בו שאם יאמר לו לסגור חנותו בשבתות לא ישמע לו, בתירוץ שביום זה מתרבים הקונים, על כן 'הציע' לו, ברצוני לחתום על 'שותפות' עמך, התסכים לכך... הלה שמח מאוד על הזכיה הגדולה להיות שותף עם הרבי, והסכים, אמר הרה"ק, א"כ הבה נערוך שטר כתוב וחתום בו הנך מקנה לי שביעית מכלל החנות בקנין גמור (בערך כ-15%), וכן עשו, אז אמר לו הרבי, אם אנכי בעלים על שביעית מהחנות, א"כ בדין הנני דורש שתסגור את החנות ביום השביעי.

עפ"י יש לפרש בלשון הכתוב (שמות כט-י) 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת לה' אלוקיך', שכך אמר הקב"ה להם לישראל, הרי אני 'שותף' עמכם, ויום השביעי 'שלי' הוא, אם אכן תתנו לי את יום זה להתנהג בו כרצוני, לקדש את כל היום בתורה ותפילה ועבודת ה' - שיהא 'יום קדוש הוא מבואו ועד צאתו, אזי אשפיע עליכם כל מילי דמיטב לשאר ימות השבוע שהם 'שלכם', ותזכו ל'עשית כל מלאכתך'... ועד"ז, אם 'ישקיע' בליל שב"ק שיהיה כולו קודש להשי"ת, יזכה ל'מינייה מתברכין כל יומי שתא'...

ומן הראוי לכל 'חכם לב' לקבוע לעצמו זמן לעסוק בתורה בליל שב"ק, ומה עוד שקדושת השבת מסייעת ביותר להשיג עומק הבנת התורה, וכמו שנאמר ב'אגרת השבת' לבעל ה'אבן עזרא' בכל יום ימצאו שערי תבונה, וביום השבת יפתחו מאה שערים, וכן כתב ב'שיטה מקובצת' (ביצה טז.) שעל ידי הנשמה יתירה 'חל עליו שפע אלוקי ושכל יותר לעסוק בתורה ולעיין במעשה ה', וכך כתב גם ה'דרישה' (או"ח סי' תל סק"א) וז"ל, גם יום השבת הוא המוכן ומזומן ללמוד בו שיש לו סגולה מצד יתרון הנפש שבאדם בשבת להועיל לכל מבקש תורה, עכ"ל.

וכך העיד על עצמו הגה"ק ה'חזון איש' זצ"ל, שביום השבת היה יורד לעומקא דשמעתתא ונגלים לו תעלומות שהיו סתומים וחתומים בפניו בימות השבוע. ומכאן, שהשעה שעת הכושר היא לעסוק עם בניו בתלמוד תורה, כי אז ליבם פתוח לקלוט את הנלמד.

גם 'הזמן גרמא' בלילות השבתות הארוכים להשכים לעסוק בתורה בצפרא דשבתא, כהכנה דרבה לקראת התפילה. באמת אמרו, אין לך תענוג גדול יותר מלימוד התורה בשבת, ובפרט בצפרא דשבתא קודם התפילה, וכמו שהפליג ה'חזון איש' זצ"ל ואמר, שאם גוי היה יודע ומרגיש הטעם הנפלא שיש לאדם הלומד דף גמרא קודם התפלה בשב"ק היה בא להתגייר ולחסות תחת כנפי השכינה, ולדין שאנו מודים להקב"ה בכל יום 'שלא עשני גוי', ומשבחים לה' שאנו בני אברהם ויצחק ויעקב, ואין אנו זקוקים לגיור ממדרגת גוי לישראל, על אחת כמה וכמה שעלינו 'להתגייר' בענין זה, ולקבוע זמן ללמוד תורה בשבת קודש בהשכמה, ותהא מתוקה בפנינו מדבש ונפת צופים. וידוע מה שאמר הרה"ק בעל ה'בית אהרן' זי"ע מקארלין (בית אהרן קמד.) 'ללמוד גמרא בחול קודם אור היום הוא בחי' גן עדן התחתון, ובשבת קודם אור היום הוא בחי' גן עדן העליון'.

יא. וכבר אמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, המנהג ללמוד ביא"צ (יום השנה) פרקי משניות המתחילות באותיות כשמו של בעל היא"צ, והנה פרק המתחיל באות צ' אינו בנמצא רק בסדר טהרות, כי אין צדיק אלא זה העוסק בסדר טהרות - ומטהר ומקדש עצמו בכל עת ושעה.

כלל ראשון בקדושה, שישמור האדם על עצמו, ויכריז, אכן, קדוש אני, אינני מדבר ומתדבק עם כל צרוע וכל זב... לא אתערב בין אנשים או מקומות שאינם שמורים וגדורים בתכלית בגדרי הקדושה. ידועים הדברים שמתחילה היה הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע מסובב בין הערים והעיירות למכור את ספריו - משנ"ב ושאר ספריו הקדושים, ובאותה שעה עדיין לא הכירוהו כל כך במקומות המרוחקים מעיירתו ראדין ולא הייתה לו אכסניא ראויה לשמו, פעם אחת קראו אחד מה'בעלי בתים' להיות אורחו בסעודות השבת, שאלו ה'חפץ חיים' מי ומי המסובים בשולחנכם,

באר הפרשה - פרשת וישלח

השפעת הרחוב הקלוקל וגרורותיו), ומלהתערב בענייני הגויים, וזה נרמז ב'חול' שהוא גדר וחומה לים, וזאת נתברך יעקב אבינו שיהיה לבנו כח להעמיד גדרים וסייגים ולהיות שמורים מהשפעת הגויים².

וביותר צריך להיזהר מהיצר העושה עצמו כאחיו וידידו המתכוון רק לשלומו ולטובתו, ובקרבו חורש

להנצי"ב), מדוע הזכיר הברכה של חול הים ולא בוכבי שמים. וי"ל, לרמז לבני יעקב את הדרך ילכו בה - להשמר מדרכו הרעה של עשו וממשיכי דרכו, להיות מרוחק מהם כדבעי, והוא ע"י גדרים וסייגים שמעמידים בני ישראל, כאותו 'חול' אשר הוא גבול לים ושומר לבל ישטפו מימיו האדירים את כל העולם, כך 'גדרים' הללו מעכבים אותם מלהיות מושפע ע"י הגויים (ולדידן).

הביט בו האיש בתמהון, כאומר, תן תודה למיטיבך ואל תחקרהו אודות המסובים בשולחנו, ענה לו הח"ח, שמי ישראל מאיר מראדין, אני חברתי את המשנ"ב ועוד ספרים, על כן שאלתי אותך אודות שאר המסובין כי לא אוכל לשבת רק עם אנשים מהוגנים...

סמך לזה מצא בפרשתו שאמר יעקב לעשו 'עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי - ולא למדתי ממעשיו', והרי יעקב עניו היה, אלא כה אמר יעקב, שמע נא אחי, אף עתה בבואי לעשות שלום עמך לא אשחית נפשי ואעקור קדושתו בעבורך, כי גם כשישבתי בבית לבן עמדתו בעוז קדושתו ולא למדתי ממעשיו הרעים... כי לא יהודי פשוט אנכי ולעולם לא אתדמה אליך ואל מעשיו. הרי לך פרק בהלכות 'ויגבה לבו'.

כדברים האלו פירש גם הנצי"ב ב'העמק דבר' את האמור בפרשתו (לג ט) 'ויחן את פני העיר', שלא נכנס לדור בעיר אלא חנה חוץ לעיר ונקרא פני העיר, והוא כמידתו של יעקב להיות בדד ולא מעורב עם אומות העולם.

כך פירש הגה"צ רבי משה מידנער זצ"ל בהא דכתיב (לג ט) 'ויאמר עשו אציגה נא עמך מן העם אשר אתי ויאמר למה זה אמצא חן בעיני אדוני', כי עשו הרשע אמר ליעקב אשאיר עמך מן האנשים אשר אתי בכדי שהם ילמדו אותך לדבר בלשוני ולהתנהג בנימוסיי... אמר לו יעקב, למה זה אמצא חן בעיני אדוני, בלשון בתמיה, כלומר וכי רוצה אני למצוא חן בעיניך ולהידמות אליך בנימוסיך...

פעם בא יהודי לפני הגרי"ז מבריסק זי"ע (בפרשת וישלח) ואמר לו בביאור דברי רש"י עה"פ 'עם לבן גרתי ואחר עד עתה... ויהי לי שור וחמור' ופירש"י 'ולא למדתי ממעשיו הרעים'. והיינו, שיעקב אמר לעשו, אם תתמה היאך 'עם לבן גרתי' בכפיפה אחת ואפילו הכי 'לא למדתי ממעשיהם הרעים'. אין זה אלא כי ויהי לי שור וחמור - דימיתו אותם בעיני כשור וחמור ותו לא מידי, ומה לי ולהם... על ידי כן לא למדתי מאומה ממעשיהם הרעים.

הדברים מצאו חן בעיני הגרי"ז, וכה אמר, אין זהו 'פשוטן של דברים', אבל הדיבורים גופא נכונים וקיימים. כי רבים חללים הפילו 'חברים רעים', ולזה העצה שיביט עליהם כ'שור וחמור' שאין אדם בעולם הנמצא בסביבת שוורים וחמורים ולומד מהם 'הנהגות' וארחות חיים....

כך היה אומר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע על האמור בפרשתו (לג ז) 'ואחר ניגש יוסף ורחל וישתחוו וברש"י מפרש כי אצל כל האמהות נגשו קודם האימהות ומאחוריהן בניהם שבטי קה, משא"כ אצל רחל שיוסף בנה ניגש לפניה כי אמר 'שמא יתלה בה עיניו אותו רשע אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה', ולכאורה מה הועיל בזה שעייב אותו רגע אחד ותו לא, והלא מיד לאחר מכן תעמוד רחל בפני עשו, אלא שיעקב ידע שאחרי שעשו הרשע יביט בדמות קלסתר פניו של יוסף צדיקא האוחז במידת צדיק יסוד עולם - שוב כבר יהיה לכל הנהגתו פנים אחרות לפיכך הקדים לאמו. עד כדי כך גדלה השפעתם של צדיקים וחברים טובים.

יב. ודע, כי דרכו של היצר, לתפוס את האדם בעניינים שאינם ממש בגדר האסור רק קרובים אליו, או שספק יש בהם, ומשם יגיע להאסור ממש, וכך פירש הגה"ק המהר"ם שיק זי"ע את הפסוק הנאמר גבי 'שרו של עשו' (לג כו) 'וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו', כשראה שאינו יכול להפילו ממש, התחיל רק לגעת בו, ומשם קיווה להתחיל להשפיע עליו לרעה, כי מאז והלאה תפתח בפניו הדרך להפילו לגמרי.

וכך רמזו בעלי הרמז בפסוק בפרשתו (לג כה) 'ויאבק איש עמו עד עלות השחר', ששרו של עשו הצליח להזיק בכף ירכו בעלות השחר, והיה צולע מעלות השחר עד שזרחה לו השמש, ובזריחת השמש נתרפא. ומרמז על ה'מאבק' המתנהל בין ישראל ליצר הרע, שהוא בעיקר בין עלות השחר לזריחת השמש, כלומר בדברים שאינם ברורים, לא יום ולא לילה, לא בדברים הפשוטים לאיסור ולא בדברים הפשוטים להיתר, רק בעניינים שאינם ברורים ובערבוביא, שם מצליח היצר הרע להכשיל בניי.

שם נגלו אליו האלוקים בברחו מפני אחיו, שבאותה המידה שהאדם בורח מפני עשו - היצר הרע, כך נראה ומתגלה אליו הקב"ה. ובעצם בריחתו משרה עליו השכינה הקדושה, ומתגלה אליו האלוקים.

לו רע"ג, וכך ביאר הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע במה שאמר יעקב (לב יב) 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו' - הצילני מיד היצר העושה עצמו באחי". כי פעמים שבא אליו היצר בדמות 'יצר הטוב', ומתכוון לטובתי - שאקיים מצוות ה', ומציג בפני 'עבירה' כאילו היא מצווה ט".

נדמה להם - כל כוחו של יצר אינו אלא דמיון

בפרשתן (לב יז), 'עברו לפני ורווח תשימו בין עדר ובין עדר' וברש"י 'ורווח תשימו - עדר לפני חברו מלוא עין, כדי להשביע עינו של אותו רשע

ובאותה מידה שיברח אדם מהיצר כן יזכה לגילוי השכינה וסיוע ממעל, וכביאורו של הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (ותשל"ה) את הכתובים בפרשתן (לה יז) 'לא-ל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך... כי

יג. בספר 'שבט סופר' (ד"ה באנו) ביאר בדרך זה גם במה שאמר יעקב 'פן יבא והכני אם על בנים', שחשש שמא יבוא אליו כמו אם רחמנייה הדואגת על בניה וייראה אצלו כאוהב, ועי"ז יפילו ויכשילו.

בדרך זה יש לפרש מה שמצינו, שבשעה שאמר עשו ליעקב (לג יב) 'נסעה ונלכה ואלכה לנגדך' לא נאמר שיעקב התיירא ממנו, רק נענה ואמר לו 'אדוני יודע כי הילדים רכים' וכו', ואילו בתחילה כשאמרו לו המלאכים 'באנו אל אחיך אל עשו וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו' שם כתיב 'ויירא יעקב מאד ויצר לו', ומאי שנא זה מזה, אלא יש לבאר בדרך הרמז, שכשאמרו לו שעשו הולך לקראתו, וכאיש האומר לרעהו, פלוני בא לקבל פניך בידידות ואהבה, אז התיירא יעקב, כי אכן רבות יש לפחד מהיצר הרע הנוהג בערמה כאילו הוא ידיד אמת... אכן כשאמר לו עשו אלכה לנגדך, כמי שאומר שהוא בא להיות ה'כנגד' שלך, אם כן מה לו לפחד מהיצר הרע המגלה פניו שבא להכשילו.

כיו"ב ביארו בקרא (תהלים קיח ז) 'ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי', שביותר הנני נצרך שיהא ה' לי - שמירה מן השמים, כשהיצר בא אלי בדמות 'עוזרי', שנדמה לי כאח טוב, כמי שבא לעזור ולסייעני, כי אם 'ואני אראה בשונאי' - כשהיצר בא אלי בדמות שונא, אז יותר בנקל שאראה במפלתו, ואצליח לעמוד בשליחות קודש שלי. בדרך צחות אמרו לבאר בנוסח ה'יהי רצון' שאנו מבקשים בכל יום בבוקר, שתצילני היום ובכל יום מעזי פנים ומעזות פנים, שלכאורה הוא כפל לשון, ומה בין עזי פנים לעזות פנים, אלא כי (בהברה אשכנזית) נשמע כמי שאומר 'א זיס פנים' (מעמיד פנים צהובות), ובזאת הננו מבקשים בקשה מיוחדת שיצילנו מהיצר המעמיד פנים כאילו הוא רוצה את טובתנו.

יד. כע"ז ביאר הגה"ק ה'בית הלוי' זי"ע (ועוד ספרים) בפסוק (לב יב) 'מיד אחי מיד עשו', שכוונתו על שתי אופנים, הן אסן יבוא כאויב ושונא, הן אם יבוא כאוהב וידיד בשלוחה ואחוה כ'שני אחים', ומשני האופנים הללו נתיירא יעקב דגם טובתו ואהבתו של עשו רעה היתה אצל יעקב, וזהו שביקש על הני שני אופנים 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו' - שאיננו רוצה בו לא לאח ולא לעשו.

טו. ו'מאויבי תחכמני', כשם שהיצר הרע בא בתחבולות על האדם ובהעמדת פנים, כך עלינו להשיב לו כגמולו... וכמו שכתב ה'קדושת לוי' (בפרשתן) על הכתוב (לב יח-יט) 'כי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך, ואמרת לעבדך ליעקב מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו והנה גם הוא אחרינו', בא הכתוב להורות לנו את אופן המלחמה כנגד היצר, כגון, כאשר יתעורר האדם משנתו לקראת 'נץ החמה' בימות החורף, מיד יבוא אליו היצר בתואנות שונות ומשוונות שלא יקום לעבודת הבורא, כי 'קרירות' חזקה שולטת בחוצות, ועדיין השעה מוקדמת, התחמם נא עוד מעט תחת הכר והכסת במיטתך, אז תהא תשובתו, יצרי יקירי, אכן הנך מסור אלי עד מאד, אך אבקשך שתבין כי נצרך אנכי כעת למשקה חם, ואך לגשמיות כוונתי, וודאי על זאת יסכים היצר, אכן בעמדו על רגליו 'בשעה טובה ומוצלחת' מיד ילך לבית המדרש לעסוק בתורה ועבודה... וכן בכל נסיון - בתחבולות תעשה לך מלחמה (משלי כד ו), ולפי זה יתפרש הכתוב, כי יפגשך עשו אחי כשיבוא אליך היצר, ושאלך למי אתה, ואנה תלך, ולמי אלה לפניך מדוע אתה כה מזדרז וטורח לעשות את המצווה, ואמרת בלבך הריני עושה זאת לעבדך ליעקב - למען שמו באהבה, אך ליצרך תאמר מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו, מקיים אני את המצווה כדי לקבל עליהם שכר טוב בעולם הזה.

ולתוהו על ריבוי הדורון'. וידועה התמיהה וכי ריבוי דורון יש כאן והרי אינו אלא דמיון בעלמא. וביאר הגאון רבי יחזקאל לעוונישטיין זי"ע, כי אכן כל מהותו של אותו רשע עשו הוא היצר הרע ב'דמיון' בעלמא. וכל עבודתו ויגיעתו להטות את הבריות בדמיונות שוא ומדוחים כאילו יש איזה 'אושר ותענוג' בהנאות העולם ובעשיית חטא, והכל רק דמיון מבלי ממשות כלל^{טז}.

ויאבק - עצם האבקו להתגבר מעלה נחת רוח לפני ה' בפרשתן (לב כה), 'ויאבק איש עמו', ואיתא בגמ' (חולין צא.), אמר רבי יהושע בן לוי 'מלמד שהעלו אבק מרגלותם עד כסא הכבוד', וביארו צדיקים, שמאבק זה של יעקב עם שרו של עשו העלה נחת רוח לפניו ית' עד כסא הכבוד, וללמד לדורות הבאים, שעיקר הנחת רוח שיש לבורא יתב"ש מברואיו, הוא

טז. איתא בגמ' (סוכה נב.) היצר הרע 'צדיקים נדמה להם כהר, ורשעים נדמה להם כחוט השערה', הקשה הרה"ק 'הפני מנחם' זי"ע מהי האמת - הר גבוה או חוט השערה. הוא מוטיב לה והוא מפרק לה, מלשון הגמרא גופא - 'נדמה' נדמה, והיינו שכל מהותו של יצר אינו אלא דמיון בעלמא, ועל ידי דמיון אפשר להיראות בשבעים פנים, לזה כהר ולזה כחוט השערה.

את הדבר המשילו לילד קטן המהלך ברחובה של עיר בלילה, ולצידי הרחוב יש מנורות אור המטילים צל למרחק, הילד נפחד ונרעד מן הצל - אשר נראים בו תנועות משונות ומטילות אימה, מה יעשה האב להשקיט סערת רוחו, יקריבנו אל מקור האור ונסו הצללים ויחד עמם כל הפחד והבהלה, כי באור המאיר רואים שכל הצל אינו דבר ממשי כלל, אלא דמיון ומשל. כך נמי, המתפחד מצללי היצר - המצייר לעיניו כי אם יעשה כך וכך מרה תהיה אחריתו - מה תקנתו, יתקרב אל מקור האור, והיינו להאיר נשמתו במעט התגברות והתעצמות ויראה כי הכל דמיון ועורבא פרח.

וכך היה אומר הרה"ק מקאצק זי"ע, כי אכן אמת הוא שהיצר 'אריה' הוא, אלא שהוא אריה מ'נייר' - יגש ויתחיל לקרעו ויראה כי בידו וביד כל אחד לקרעו.

ובגמרא (סוכה נב.) אמרו 'יצר הרע בתחילה דומה לחוט של בוכיא (קורי העכביש) ולבסוף דומה כעבותות העגלה'. ואפשר להסמיך לזה את דברי הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע (באגרת התשובה) וז"ל כי הדבר דומה לאדם המשים נגד אור השמש בחלון מחיצות קלות וקלושות לרוב - שוודאי הם יאפילו לו כמו מחיצה עבה מאד, וכיוצא בו אפשר לומר לענין הדמיון של היצר 'קורי עכביש', שבאמת הם דקין עד מאד מאד, ובקל אפשר לקורעם ולפתוח את החלון אשר טוו עליו את קוריהם עוד ועוד עד שהחשיכו את החדר. אך הטיפש ישב ויבכה על כי חשך אור בעדו, מה שאין כן החכם יודע שאין לו כי אם לעמוד ממקומו, לתלוש כלאחר יד את כל קורי העכביש שאינם כי אם מסך דק מן הדק וכך יוכל ליהנות מקרני החמה. כך הוא במלחמת היצר, אינו כי אם דמיון בלבד, ואם יעמוד אדם ויקרע את קורי הדמיון, יימלא הבית כולו אורה ושמחה.

הסבא מנובהרדוק צוק"ל היה ממשיל, לעני ואביון שהיה מהלך בשוק בעצם יום השבת קודש, והנה רואה לפניו סכום אדיר של ממון הזרוק בצדי הדרכים, החל ההלך לחשוב מחשבות של הוראת היתר לקחת את הכסף אף שהממון מוקצה הוא בשבת. תחילה חשב להתיר מטעם פיקוח נפש, דהרי אין בביתו פרוטה לפורטה ושמא על ידי העניות הגדולה יגיע לידי פיקוח נפש, והרי 'פיקוח נפש דוחה שבת'. לאחר מכן חישב עם קונהו שמותר לו לקחת את המעות כלאחר יד או בשינוי, או אולי יקח את הממון על ידי שישתמש בזה לניגוב ידיו - ויהיה זה בכלל 'לצורך גופו'... עד שבא מאן דהו ולחש באזנו, רבי יהודי, מעות הללו מזויפות הם, אינם אלא שברי חרסים שאין בהם ממש. וראה זה פלא - בין רגע נצטננה כל התלהבותו ונרגעה סערת רוחו להפליא, וכבר לא היה לו כל חפץ באלו המעות, וסר ממנו כל ה'נסיון', ויחד עמם כל ה'היתרים' שהמציא לעצמו. כיו"ב ייאמר לכל נסיון ותאוה ה'בוער' בקרב לב האדם, אם אך יבין שאין בזה 'ערך' אמיתי אלא דמיון בעלמא, יתקרר וכל אש הבוערת תכבה ותיהפך ל'אפר' בעלמא, בהבינו שהכל שטויות והבלים, אין בהם ממש.

יז. בזוה"ק (ח"א קמד.) הקשו על האמור בהמשך הענין שאמר המלאך ליעקב 'שלחני כי עלה עמוד השחר', שמשמע שיעקב אחז בו ולא היה יכול המלאך לילך מבלי שיעקב יניח לו, ולכאורה קשה, היאך שייך שאדם העשוי מבשר ודם יחזיק במלאך ה' שכולו רוחניות, וכדכתיב (תהילים קד ד) 'עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוחט', אלא מכאן הוכיח בזוה"ק שכשמלאכי השרת יורדים לעולם הזה הרי הם מתלבשים בגופים של עוה"ז, וגם כאן 'האי

מדוע צריך לעשות זכרון ל'כשלוך' שפגע ביעקב והזיקו, ואין עושים 'פרסומי ניסא' לנס שהיה לו... אלא כי רצה הקב"ה שיזכרו בני ישראל את המלחמה שבין יעקב אבינו לשרו של עשו - הוא השטן הוא יצה"ר, כי כל עצם קיום ויסוד היהדות היא המלחמה כנגד היצר הרע כאמור, בכל יום בכל עת ובכל שעה^ט.

וידע כי מעלתו גדלה רק עבור עמידתו בנסיונות ובחירתו בשוב, כמו שכתב הרה"ק ה'חתם סופר'

זי"ע (פרשת שמות עמוד ה' ד"ה ויאמר) על הפסוק (לב כט), 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל', וצ"ב, מדוע

מעצם היותם במצבי נסיון בכל עת ובכל שעה, ובכל התאפקות והתאבקות עם היצר עולה בזה אשה ריח נוחח לה'. ומעתה אל ירע בעיניו כל אותם הנסיונות והמאבקים המתרבים עליו חדשים לבקרים, ואל יאמר מדוע לי כל הנסיונות הללו - לא הן ולא שברן, שהרי נופל אנוכי בכל עת, כי עצם המלחמה והמאבק עם היצר הוא עיקר תפקיד ותכלית האדם, שאין הבורא ית' דורש מבריותיו את הנצחון כי אם את המלחמה^י.

ובזה ביארו (ר' חיים עוזר וצוק"ל, ועוד) את האמור על בן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, שלכאורה

מלאכא פד נחת לתתא, לא אתאבק עמיה דייעקב, אלא מגו דהיה אתלבש בגופא פגוונא דהאי עלמא המלאך שירד למטה לא נאבק עם יעקב אלא מתוך שהיה מלוכש בגוף כמו של עוה"ז, ועל כן היה יכול יעקב להחזיק בו.

וכתב הגאון רבי שמואל לייב זאק זצ"ל אב"ד ביאלא (תלמידו של הרה"ק החידושי הרי"ם, בספרו רמזי דחכמתא) כי יסוד נאמן נלמד מכאן לכל מלחמת היצר, שכשם ששרו של עשו לא נאבק עם יעקב אלא כשהוא בדמיון לו, כששניהם בגופים של עולם הזה, כך אין נותנים מן השמים ליצר הרע להילחם עם האדם באופן שכוחו של היצר הוא למעלה מכוחות האדם, אלא בוא יבוא לכל יחיד כפי כוחו, ועל כן ניתן להאבק עמו, ולהחזיקו ולנצחו...

וידע, כי ככל שיגדל הקושי ויתרבה ה'בהקשותה' כך תגדל הנחת רוח לפניו ית', ויתרבה שכרו עד אין קץ. וכך מבאר ה'שבט מוסר' (פרק נא אות ז) טעם אריכות הגלות וז"ל, ויש לי טעם לאריכות הגלות, שאדרבה לטוב לנו, ולרחמים גדולים ומעלות אין מספר לעתיד, כי הנה ראה הקב"ה שישראל מקיימים התורה והמצוות בגלותם בטורח גדול ובהוצאות גדולות לכל מצוה ומצוה, ועם כל זאת אין ישראל בועטים, ומוסרים נפשם בכדי שלא לעבור... וכ"ז מורה על הדבקות הגדול והחזק עם הקב"ה, משא"כ בהיות ישראל על אדמתם. ומה גם שלא נכנסו אל נסיון כמונו היום בתוך הנסיון סבלנו הכל כמדובר, וערבה לה' והאריך גלותנו, כי שמחה רבה לפני כסא כבודו על קיום מצותיו ותורותיו מתוך צער ודוחק משמחה ומטוב לבב כדפרישית. וגזרה חכמתו הרמה להאריך הגלות לראות בשחקנו עמו ובתורתו, כי שמחה רבה לפניו להראות אהבתנו עמו לכל צבא המרום במרום. ובשכר אריכות הצער להרבות בטובות סגוליות לא נראו כמותו, ואין צר וקטרוג יכול לקטרג כיון שראו אהבתנו עמו ונכון.

יח. הנה כתיב (לב כט), 'ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל', ולכאורה קשה, מדוע קראהו בשם 'ישראל' ע"ש 'כי שרית', היה לו לקראו איזה שם ע"ש ותוכל - שניצח את שרו של עשו והכניעו (ויקראוהו 'מיכל' וכדומה), ומבאר הרה"ק רבי לייבל אייגער זי"ע (בספרו אמרי אמת), מכאן, דאין הקב"ה דורש ובודק אם ניצח האדם את יצרו, אלא אך ורק 'כי שרית' - אם עמד בקשרי המלחמה נגד יצרו וטבעו, ואילו הניצחון 'מתנת חיים' הוא משמיא ולא מכח האדם, ורק המלחמה נקראת על שם האדם, ועל שמה נקרא 'ישראל'. התבונן במשחק ה'דריידע"ל' (סביבון), אשר האדם מסובכו מעט, והוא הולך וסובב עוד ועוד עד שמגיע לתכליתו, כן ייאמר לדידן, כל חד בדיליה, עליו מוטל רק להתחיל, לפתוח במלחמה, ואז 'ה' ילחם לכם', לעמוד לימינו להיות לו עזר מצריו, שיוכל להמשיך בעבודת הקודש.

יט. וכן כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ח"ח על נ"ך, תהלים קה ג) כי אין הקב"ה בודק את האדם אלא לפי התשוקה והרצון, כמו שכתוב (תהלים קה ג) 'ישמח לב מבקשי ה', ולא 'עושי רצון ה', כי העיקר להיות מ'מבקשי ה'.

וכן מרומז בהא דכתיב בפרשתן (לה יז) 'ויהי בהקשותה בלדתה ותאמר לה המילדת אל תיראי כי גם זה לך בן', וביאר בספר 'רמזי דחכמתא' דקאי על עובד ה' אשר עוברים עליו הרבה בהקשותה - קושי ונסיונות, ומנסה להתחזק, ומ"מ נופל וקם, ושוב נופל... ונראה לו שלא השיג המטרה, לזה אומרים לו אל תירא, כי גם זה לך בן, היינו גם זה - היגיעה עצמה, לך בן - שנחשב כמי ש'הוליד' ועשה פרי, שהמתייגע כבר עשה את המוטל עליו, ובזה משיג חן בעיני ה', כי באלה חפץ ה', מבלי ענין אם השיג את התוצאה לבסוף.

באר הפרשה - פרשת וישלח

שבע יפול צדיק וקם - התחזקות אחר נפילה

בפרשתן (לב כה-לב), 'ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר, וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו וכו', ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צולע על ירכו, ומבאר הרה"ק ה'עבודת יששכר' מוואלברו'ז ז"ע, וז"ל, כי זאת תורת האדם לדעת שעיקר גדול לעבודת הבורא יתברך להיות הולך ולא עומד (כלומר, שאם נכשל בחטא ח"ו אל ישאר 'תקוע' על עמדו כשהוא מתבוסס בעבר, אלא ימשך להלך בדרך עבודת השי"ת), כמו שמבואר בספרים הקדושים אשר האדם יעשה מה שמוטל עליו לעשות, ולא ישגיח כלל על דבר פשע ופצעים וחבורות^{כא} - המה החטאים והעונות רחמנא לצלן, רק לשמור את עצמו להיות עומד על עמדו^{כב}, אף כי לפעמים יש עת אשר המות נבחר מחיים רחמנא לצלן וחשכות באדם עד שכמעט אינו יכול לפתוח פיו בתורה ותפלה, אף על פי כן לא יעזוב את עצמו^{כג} ויתחזק בכל היכולת^{כד}.

הוסיף לומר ותוכל, והרי אם היה אומר 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים' גם כן ידענו שעלה בידו להתגבר על המלאך - שרו של עשו.

ומבאר החת"ס, כי המלאך והאדם גדולים וחשובים אחד מעל רעהו, כל אחד מהם מצד אחר, כי מצד אחד גדול 'מלאך' מהאדם, כי הינו 'טהור' - משולל לגמרי מכל דבר גשמי, לעומתו גדולה מעלת האדם, כי אותו המעט שהוא מקדש ומטהר עצמו בא לו מתוך 'בחירה', כי בכל עת עומד הוא בין המשפתיים - ויש בידו היכולת לנמות לצד הרע, לעשות את אשר לא ייעשה, והתגבר על עצמו ועל נטיית לבו ובחר בטוב, בזה גבהה מעלתו מעל המלאך פי כמה וכמה, זאת אמר לו המלאך ליעקב, כי שרית עם אלוקים ועם אנשים - נעשית שר וגדול, בזה, ש'ותוכל' - הייתה בידך היכולת לחטוא, ונשמרת מכל דבר רע, על כן יקרא שמך ישראל^כ.

כ. ובזה שמעתי לפרש בדרך צחות במעשה הנודע שהובא בגמ' (קידושין פא.) על רב עמרם חסידא שהעמידו אותו מן השמים בנסיון נורא, עד שצעק 'נורא בי עמרם' - אש שולטת בבית עמרם, בכדי שיתאספו אנשים לכבות את ה'דליקה' ויתבייש מהם, ויצא ממנו היצר הרע בדמות 'עמודא דנורא' - עמוד אש, אמר לו רב עמרם 'חזי דאת נורא ואנא בישראל, ואנא עדיפנא מינך' - ראה אתה עשוי מאש ואני בשר, ומכל מקום אני עדיף ממך. וביארו, שהרי אי אפשר לאכול בשר אלא ע"י בישול אפיה או צליה ב'אש', וזהו שאמר רב עמרם, אנא בישראל, ואני משתבח על ירך, דוגמת ה'בשר' המשתבח על ידי ה'אש', כי כל חשיבות האדם הוא מפני שיש לו יצר הרע והוא מתגבר עליו, ודייקא מחמת שהיה לו נסיון קשה ביותר על כן זכה להיקרא רב עמרם חסידא.

כא. הרה"ק מקאברין זי"ע (תורת אבות ד"ה ותמנע) רמז במאמר הכתוב בפרשתן (לו יב) 'ותמנע היתה פילגש לאליפז בן עשו, ואמרו חז"ל (סנהדרין צט:) שתמנע באה אצל אברהם יצחק ויעקב ולא קבלוה, הלכה והיתה פילגש לאליפז בן עשו, שהנה 'תמנע' הוא מלשון מניעות, ונרמז כאן, שכשהיו מניעות אצל אברהם יצחק ויעקב 'לא קבלוה', כי הרי צריך לעבוד את השי"ת ולאהוב אותו 'בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך', ומהו הדבר שיכול למנוע מלעבוד את השי"ת, אכן אליפז בן עשו קיבל את ה'מניעה'... וכלל הדברים, כי 'מניעות' אינם 'תירוץ' אצל יהודי רק אצל גוי...

ולדין ייאמר, כי גם אותם 'מניעות' שמערים היצר הרע בטענת ייאוש אף הם אין בכוחם למנוע את היהודי לעשות את שמוטל עליו...

כב. וכדברים הללו ממש כתב גם הגה"ק רבי חיים מוואלאזין זי"ע (רוח חיים על אבות ב ב) וז"ל, והנה, האדם הוא תמיד עולה ויורד, ובעת ירידתו נדמה לו כי כל מה שעושה עכשיו מן התורה ומן העבודה אינו כלל בלב שלם ואין מצליח לו, והיה רוצה לנוח ולהתגרות בשינה עד יעבור אותו הזמן, וישוב לזריזותו, וזה ידוע הרבה להולך בדרך התורה. אבל באמת אינו כן, כי האדם נקל יוכל לעלות למדרגתו אם הוא עוסק אפילו ע"י התרשלות, משלא יעסוק כלל, כי יתרחק מן התורה ויותר יקשה לו להזדרז עוד. וע"ז אמר הכתוב (קהלת י ז) 'אם רוח המושל תעלה עליך, כלומר, היצה"ר הזקן וכסיל ויחפוץ להתגבר עליך, מ"מ 'מקומך אל תנח'.

וכבר אמר גדול אחד, שכשיריד לטבול במקווה טהרה ראה מודעה המכרזת ואומרת 'כשאתה יורד מדרגה היזהר מהחלקה' (פון זיך אויסגליטשען), ולמד ממודעה זאת, כי אומרים לאדם 'כשאתה יורד מדרגה' - כלומר כשנפלת ונכשלת באיזה חטא ופגם, 'היזהר מהחלקה' - שלא תוסיף ליפול מכל המדרגות.

באר הפרשה - פרשת וישלח

יג

ועפ"ז מבאר מקראי קודש אלו, כי שרו של עשו, הכושר להפילו לייאוש, על כן נגע בכף ירכו - שלא הוא השטן הוא היצר הרע, ראה את יעקב ויכל להמשיך ללכת, וזאת היה עיקר מטרתו לישול והוא 'לברדו', ומרמו על שפלות (עיי"ש) וחשב שזהו שעת מיעקב את כח ה'הליכה' בכל מצב^ג, אכן יעקב

סיפר לי מחנך גדול אחד, שבתחילת דרכו ב'ישיבה קטנה' שילחו המשגיח חוצה מכותלי הישיבה כמה פעמים על דברים של מה בכך [אף שהיה בחור כהלכה, אך גבר רצון המשגיח להטיל מורא (משמעת) על כל בני הישיבה], באחת הפעמים בהם נשתלח חוצה התחבר אליו בחור מבוגר ממנו - שלא קנה מספיק יראת שמים, והוליתו למקומות מפוקפקים ברצותו 'לחנך' את המשגיח - שישמע מה מעשיו של הבחור הצעיר בעת שהותו בחוץ ושוב לא ישוב על מעשי השילוח... הבחור לא ידע להשית עצות בנפשו, כי מצד אחד היה מלא וגדוש ביר"ש, אך לאידך לא היו לו עוז ותעצומות לסרב לגדול... אך אז הקרה ה' לפניו שיכנסו לגינה בחצר אחד הבתים, ומשמים נשלח אליו 'מלאך' להצילו מרדת שחת ה"י, כאשר ניגש אליהם האיש הממונה על הגינה (גנן) ושאלם למעשיהם כאן, וספרו לו כל הקורות עימם, החל הלה לגולל בפניהם קורות חייו, שלפני ה'מלחמה' היה הוא בעצמו בחור ואברך חסידי - ירא ושלם, אלא שבצוק העיתים בשנות המלחמה הנוראה ירד מהדרך רח"ל, ולמד 'הלכות גנות' על בוריים, והראה להם את כל נפלאות הגינה וסדר עבודתו, כאן הנני גוזם, שם אנכש ובמקום פלוני אעדור... אבל שם - הראה באצבע לא אגע ולא אתקרב, כידוע שאחרי הזריעה נרקבים הגרעינים ורק לאחמ"כ הם מתחילים לצמוח ולאיתעביד לאילנא רברבא, ואלו הגרעינים דשם רקובים המה ובדרכם לצמוח ולגדול, ואסור בתכלית האיסור לנגוע בהם עתה, כי בזו השעה כל נגיעה מסוכנת לקלקלם ולכלותם...

אף אתם כיוצא בזה - שלחו אתכם מבין כותלי הישיבה, הרי בשעה זו ובמצב זה הנכם דומים לאותם גרעינים רקובים - שדייקא מתוך רקבון זה הם עומדים לצמוח, אף אתם היוזרים והישמרו מכל 'נגיעה' וכל שינוי, כי כל שינוי מסוכן להוריד אתכם לבאר שחת עד שלא תהא לכם תקומה... שמעו לעצתי, חזרו לישיבה. הבחור שב לישיבה עלה ונתעלה עד רום המעלה, וכהיום הנו ת"ח גדול, ירא שמים מרבים ומחנך בחסד עליון... אף לנו ייאמר, כל עת רקבון - נסיון וקושי אינו אלא דרך לצמיחה ועליה, וביתר שאת יזהר וישמור מכל דבר קטון כגדול המסוכן להפילו אפיים ארצה. שלא לגעת ולא לזוז כמלא נימא מהנהגתו בזמנים טובים.

כג. שמעתי מחכם אחד, הנה המטוס (פליג'ר) נוסע באוויר העולם מעלה מעלה, ובבואו לתוך כיסי אוויר (מקומות שבהם משתנה לחץ האוויר, בפרט בימות החורף) יתנענע מעלה מטה, ופעמים מטיל נענוע זה פחד ומורא על כל יושבי המטוס, אמנם, אם ימשיך בטיסתו ללא התפעלות מהנענועים, יצליח את כל דרכו ובשעטומ"צ יגיע למחוז חפצו בשלום ושלווה, אבל אם ח"ו יעמוד על עמדו מיד יפול מטה מטה, וכל יושביו ישיבו את נשמתם ליוצרם... והוא אשר דברנו, כי רק האיש שימשיך במלחמתו עם היצר, אף לאחר שנפל והוא צולע על ירכו, עליו יאמר 'ותוכל', אבל אם יעמוד ויקונן על נפילתו ולא ימשיך אזי יפול מטה מטה ה"י.

כד. ומבאר במשל למה הדבר דומה, לסוחר גדול אשר ערך מאזן (באליס), והתברר לו לדאבון ליבו כי רבו ההוצאות ונתמעטו ההכנסות עד מאוד, עד שהינו בעל חוב עצום לאלו שנתנו לו סחורה בהקפה, ואפילו אם ימכור את כל כליו לא יצליח לפרוע את חובותיו, אין צריך לומר עד כמה אחזו הייאוש ואבדה תקוותו עד שכבר 'נשרו' ידיו מחוסר כח נפשי להמשיך להפעיל את ה'עסק', אמנם אם הוא פקח וחכם מבין היטב כי כדאי לו להתחזק ולהמשיך להביא סחורה, לקנות ולמכור, כי בזה ירוויח בכפליים. א. אלו שנתנו לו סחורה ב'אשראי' - בראותם שהעסק 'חי וקיים' ימשיכו לתת לו סחורה ולא ילחצו אותו לפרוע מיד. ב. כל זמן שהוא ממשיך למכור עדיין יש צד שיתהפך הגלגל, תרום קרנו וירוויח מעט מעט, עד שבמשך הזמן יוכל לפרוע את החובות, ומה עוד שיתכן שיזדמן לו עסק טוב והגון, שבפעם אחת ירוויח הרבה ויתעשר מאותו ביזנעס... לעומת זאת אם יגבר עליו הייאוש ויתרשלו ידיו ויכריז על 'פשיטת רגל' יפסיד בכפליים. א. באותו רגע יסגר ה'אשראי'... ויחדלו לתת לו בהקפה, ובוודאי יבוא לידי עניות ל"ע. ב. מיד יקפצו עליו כל בעלי החובות ויתבעו ממנו בחזקה שישלב להם את שלהם ולא יתנו לו מרגוע... כיו"ב, הנמשל לעניין עבודת השי"ת למי שנכשל ח"ו, שאם יתרשלו ידיו מרוב ייאוש ויתרפה מהעבודה הרי שוב אין לו תקווה שיוכל להיטיב דרכיו, ואחריתו מי ישורנו... אמנם אם יתחזק להמשיך כאילו 'לא היה', הרי עוד יבוא העת והזמן בו יזכה לתקן כל העבר ברגע אחד והחטאים יתהפכו לזכויות...

כה. הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (ד"ה אם יבוא) המשיל את היצר הרע לגנבים שהיו בימים ההם, היו עומדים כל ה'חברה-גנבים' ואורבים מחוץ לחנות, ואחד מהם היה נכנס אל החנות וחוטף חפץ אחד ובורח, וכוונתם, כדי

באר הפרשה - פרשת וישלח

יעקב ע"ה אשר היה מתחזק לאהזו לעצמו ה'הילוך', זה היה בעזרו נגד שרו של עשו ויובל לו, והצילו הקב"ה אחר כך גם מעשו וממחנהו.

נוראות מצינו במדרש (בר"ר ע"ח ח) על האמור בפרשתנו (לג א) 'וישתחו ארצה שבע פעמים', - 'למה שבע, על שם כי שבע יפול צדיק וקם' (משלי כד מז), וכלומר שיעקב אבינו בא ללמד את בני ישראל, שגם אם יפלו נפילה אחר נפילה, עד שכבר השתחוו ל'עשו' שבע פעמים עדיין בידם לקום ולהתחזק ולהתחדש באילו לא היה כ"ה.

בא וראה עד היכן הדברים מגיעים כ"ה, במה שכתב הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (ואתחנן, עוד יש לפרש) לבאר במה שנאמר בסוף מגילת איכה (ה כ-כב) 'למה לנצח תשכחנו תעזובנו לאורך ימים, השיבנו ה' אליך ונשובה

שלימתא התגבר והתחזק להמשיך ללכת גם כשהוא 'צולע על ירכו'י, ולכן זכה והשי"ת הושיעו מיד עשו. וזהו שאמר הכתוב 'ויזרח לו השמש' מפני מה זכה לכך, משום ש'עבר את פנאל והוא צולע על ירכו' - שלא נכנע אלא המשיך ללכת בכוחות איתנים, ובכך ניצח את שרו של עשו, וגם את עשו עם הארבע מאות איש עמו.

ולכן נכתב בתורה הק' טעם איסור אכילת גיד הנשה, כדי שנתבונן באותו מעשה ונלמד להתחזק תמיד, וכלשונו, אף בעת הקטנות והשפלות לא ישמע לעצת היצר הרע המקררו מעבודת השי"ת, ואומר לו מי אתה שתזכה להתפלל לפני בוראך, ומביאו לעצבות שיהיה האדם נבזה ונמאס ונופל בעיני עצמו, ובנפילה ניחא ליה דליקני כהנ"ל, אך ידע האדם ויתבונן ללמד מאבינו

שהסוחר ירדוף אחריו ובין כך יכנסו כל ה'חברה-גנבים' אל החנות ויבזו כל אשר לו. מה יעשה סוחר פיקח, הרי הוא אומר בלבו 'חזיק לו מה שכבר חטף' ולא יתפתה לרדוף אחריו ולהפסיד את כל רכושו, אלא ישמור את החנות מכאן ולהבא ועי"ז ירוויח ויתמלא ההיזק בכפלי כפליים, עכ"ל. כך היא נמי דרכו של יצר, עיקר מטרתו לבלבל את האדם - להורידו מדרך הישר, מה עושה היצר, מכשיל את האדם בחטא קטן, ומפתהו שכבר 'חוטא' הוא, ומשם דרכו מזומנת עד שאול תחתית. וזהו מבאר את הכתוב בפרשתנו 'אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו', כי זוהי מטרתו, להכות את היהודי, אבל עבודת היהודי 'והיה המחנה הנשאר לפליטה' - ישמור עצמו שלא להיאבד לגמרי.

כו. וכך נלמד מהא דכתיב (לכ כט) 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל', וברשי"י 'אנשים - עשו ולבן', ולכאורה תמוה וכי לזה 'ותוכל' קרינן ליה, כשיצא מעמו 'צולע על ירכו', גם מבית לבן יצא כשהוא מרומה 'עשרת מונים'. אלא, כי אכן, הממשיך במלחמתו עם היצר, אף לאחר שנפל והוא צולע על ירכו - לזה ייקרא 'ותוכל'...

כז. ויזכור מה שאמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ח"ח חיו ופעלו עמו תתיא) כתיב בתחילת מעשה בראשית (בראשית א ב) 'והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ויאמר א-להים יהי אור ויהי אור', לומר לך כי מראשית הבריאה למד אותנו הבורא כי כן הוא בטבע הבריאה, גם כשיהיה לאדם מצב של 'תהו ובהו' - 'חושך', תמיד בכל עת ובכל שעה עדיין 'רוח א' מרחפת ע"פ המים' - הקב"ה חופף מעליו ובוודאי יגיע בקרוב ש'ויאמר א-להים יהי אור ויהי אור', למה יתייאש אם ממילא בקרוב יתיישבו ההדורים, יתבטלו התהו ובהו, והחושך יואר באור יקרות.

כח. הנה מצוי היום מנורה הנקראת 'שבת לאמפ' (פנס של שבת), אשר תכליתה שיוכלו להאיר ולהחשיך את החדר בשבת קודש, וזה מעשה המנורה, שיש בפנים מנורה הדולקת ומסביבה יש כמין מחיצה לכסותה, ברצונו מגולל את הכיסוי עד שנראה אור מבעד ל'חלון' וברצונו מסובב את הכיסוי אשר מכסה את האור, וזה פשיטא שבשעה ש'פותח' את ה'מחיצה' אזי לא נדלק האור ח"ו (כי אם כן היה אסור בשבת) אלא האור היה דולק גם מלפני כן, אלא שהיה מכוסה עד עתה... כיוצא בדבר ייאמר לגבי נר ה' נשמת אדם, שבכל עת ובכל שעה דולק האור בתוככי נשמתו של כל איש יהודי, ואש תמיד תוקד לא תכבה לעולם, ואין צריך להדליק מחדש אלא רק לסובב את עצמו עד שיתגלה האור כבראשונה, על כן מעולם אל יתייאש אף אם נפל ח"ו, כי עדיין יש בו אותו אור וניצוץ קדוש... כט. נוראות מצינו בדברי הזוה"ק (הקדמת הזוה"ק ב: ובפ' מתוק מדבש) שבשעה שרצה הקב"ה לברוא את העולם הזה נכנסו לפניו כל האותיות בזה אחר זה, וכל אחת אמרה שבה ראוי לברוא את העולם, וכשנכנסה האות צ' ענה לה הקב"ה בלשון חיבה יותר משאר האותיות שאכן היה ראוי לברוא בה, אלא שאם אכן יברא בה אזי לרוב הקדושה והאור שיהא בעולם יבואו הבריות לידי יאוש אחר שיכשלו בחטא, ששוב אינם יכולים לתקן מה שפגמו,

של הקב"ה עלינו^ל, 'ועדיין חביבותא היא גבן' (שבת פחז: לא, ויש בידו להתחדש ב'לא היה' לב).

ויבן לו - עיקר קנייני אדם מה שמיטיב לרעהו

בפרשתן (לג יז), 'ויעקב נסע סוכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות על בן קרא שם המקום סוכות', וצ"ב, וכי דרכו של עולם לקרוא שם ע"ש מדור הבהמות ולא ע"ש מדור האדם... אלא ביאורו, שעיקר החשיבות הם הפעולות שעשה עבור אחרים לג (אפילו שהם 'בהמות' - וכגון 'אנשים' המתנהגים אליו כבהמה שאינה רואה

חדש ימינו כקדם, כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד' (ונוהגים לחזור ולכפול שנית את הפסוק 'השיבנו'), כי ב' חטאים נאמרו כאן שעליהם התפלל ירמיה הנביא ואמר 'השיבנו', 'למה לנצח תשכחנו' - על שכחת ה' ח"ו. (וול"ק) ופעם ב' צעק על בחינת כי אם מאוס מאסתנו, ר"ל על בחינת רוב שפלות עד שלנו נשבר ונמאס חיינו מרוב חטאינו בנ"ל עד בחינת יאוש, ועל זה התפלל ואמר שנית השיבנו, עכ"ל, כלומר שביותר יש לאדם לשוב בתשובה שלימה על הרגשתו שהוא 'מאוס' ל"ע, כי באמת גם במצב השפל ביותר עדיין אהבתו

ואין הקב"ה חפץ שיתייאשו ברואיו, על כן העדיף שלא לברוא את העולם באות צ' אעפ"כ שכך היה ראוי להיות, העיקר שלא יתייאשו, אלא תמיד יוכלו להתחזק...

ל. ידוע מה שכתב הרה"ק התולדות יעקב יוסף זי"ע (וארא ד"ה וידבר) בשם הבעש"ט הק' זי"ע 'שנאמר לו בשמים טעם איחור ביאת משיח - שאין מאריכין באהבה רבה', ושגור פי ה'עולם' לפרש שאין מאריכים ב'ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל, והאר עיננו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך', ושאר תחנונים שנזכה לעבדו בלבב שלם, אכן יש שפירשו שהכוונה שאין מאריכים באהבה רבה - בהא גופא... שאין משכילים להבין ולהשכיל עד כמה 'אהבה רבה' אהבתנו ה' אלוקינו, כי אם אכן 'היו מאריכים' אזי מזה עידן ועידנים היינו מתחזקים לרוץ אליו ית' ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם.

לא. וכלשונו הנורא של ה'רבינו בחיי' על הפסוק (לעיל ג כא) 'ויעש ה' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם', שלכאורה קשה מדוע לא נאמר ויעש ה' אלוקים כתנות עור ללבוש, וכדרך שביקש יעקב 'בגד ללבוש' (ולא ביקש שהקב"ה ילבישו). ומבאר רבינו בחיי וז"ל, אבל ע"ד הפשט, רצה לייחס פעולת ההלבשה אליו ית', להורות על אהבתו ועל חמלתו על יצוריו שאע"פ שחטאו לא זז מחבבן, והוא בעצמו השתדל בתיקון ובגמילות חסדים. עכ"ל. לב. כעין זה איתא ב'מסכת גרים' (פ"ד מ"ג) לבאר הטעם שציווה הקב"ה את אברהם למול את עצמו רק בהיותו בן צ"ט שנים ולא מקודם לכן, כי אילו היה אברהם נימול בהיותו בן עשרים שנה שוב לא היה גר בן עשרים ומעלה מתגייר, ורצה הקב"ה שלא לנעול דלת בפני גרים, על כן נתאחר מלצוותו עד שהגיע לתשעים ותשעה, וממילא יש כח ביד כולם להתגייר - שהרי עדיין לא הגיעו ל'זקנה' כזו... ומעתה קל וחומר אם כה רצה הקב"ה לסייע ביד נכרים מאומות העולם שיוכלו להיכנס תחת כנפי השכינה, עד כמה חפץ הקב"ה בעמו ישראל... ופשיטא ופשיטא שכל אחד ואחד יכול 'למול' את עצמו וערלת לבבו, ולכל הפחות עד היותו בן צ"ט...

ולעולם יש ביד האדם לעזוב את דרכיו הנלוזים ולשוב ולהתחדש, כדכתיב בפרשתן (לב כג) 'ויקם בלילה הוא וגו' אחד עשר ילדיו, וברש"י, 'ודינה היכן הייתה, נתנה בתיבה ונעל בפניה, שלא יתן בה עשו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו, שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם'. ומכאן עורר הגה"צ רבי יחזקאל לעוונישטיין זצ"ל עד כמה מצפה הקב"ה על כל יחיד ומבני ישראל שישוב אליו בתשובה שלימה - ואפילו על רשע כעשו. שהרי כאן נענש יעקב על שמנע מעשו ספק סיוע לחזור בתשובה, ולא עוד, אלא שבאותו זמן היה עשו בן צ"ח שנה, ואעפ"כ המתין לו הבורא ל'תשובה', ומה נענה אנן אבתרי, בעת שאנו רואים צעירי הצאן או אברכים במיטב שנותם שכבר הגיעו למסקנא שעבר עליהם הכלח, ולהם כבר אין מועילה התשובה...

לג. הנה נאמר בפרשתן (לב ד) 'וישלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו, וברש"י 'מלאכים ממש', וצ"ב, מה ראה יעקב להשתמש במלאכים ולהפסיקם מעבודת הקודש אשר עליהם, וכי לא היה יכול לשלוח את עבדיו, וביאר הרה"ק הרבי ר' בונם זי"ע שבא ללמדנו על גודל החיוב להיטיב עם אחינו בני ישראל ולבוא לעזרתם עד שכדאי אפילו לבטל מלאך מעבודתו הגדולה והקדושה כדי לעשות חסד עם יהודי.

וכך העיד הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע על עצמו (מובא באהבת שלום פר' קדושים בהגה"ה) ש'בעת שעוסק בתורה ובהתבוננות עד שמגיע לפי דעתו ברומו של עולם, ואז באותו העת אם יש איש אחד אפילו גאר פשוט (-מאוד פשוט)

באר הפרשה - פרשת וישלח

אחרים אלא את עצמה ואבוסה) כי זה כל קנינו של אדם, מה שעושה ונותן עבור זולתו, ולא קרא שם המקום 'בית' על שם מה שבנה לעצמו (שבט הלוי עה"ת ד"ה קמנתי, ועוד).

אבינו כשנותר לברו, בעברו את הנהר לחזר אחרי הפכים הקטנים, דמכיוון שבניו לא ליווהו, ועל כן חזר אליהם כשהוא צולע על ירכו, ומזה ילמד כל אחד להיות טוב ומיטיב, לגמול חסדים טובים בין איש לרעהו, לכל אחד בהצטרפויותו ברוחניות ובגשמיות לה.

כתב ה'חזקוני' בפסוק (לב לג) 'על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, מצווה זו נצטוו בני ישראל למען יהיה להם לזכרון, מה שאירע ליעקב

כתב 'רבינו יונה' (שע"ת ש"ג י"ג) בזה"ל, חייב אדם למרוח בדרישת טוב לעמו'ו ולשקוד בעמל נפשו

ויש לו איזה עגמת נפש וצריך לדבר עמי איזה חצי שעה להפיג צערו, אז אני מניח את התורה שלי ואת כל הגדלות אבי טאהן א טובה פאר א אידן' (-העיקר לעשות טובה ליהודי).

לד. ידועים דברי מרן הבעש"ט זי"ע (הובא בלוח היום יום חב"ד ה' אייר) שכדאי לאדם לחיות בזה העולם שבעים ושמונים שנה והכל כדי להיטיב פעם אחת עם יהודי.

לה. בימי קדם היה הגה"ק ה'בית הלוי' נוהג בצאתו מעירו לפשוט מעליו את בגדי הרבנות, והיה לובש בגדים פשוטים עם קסקט לראשו בכדי שלא ירגישו בו עובדי דרכים, פעם באמצע נסיעתו נפתחו ארובות השמים וגשמים עזים ניתכו ארצה עד שכבר לא יכלו להמשיך בנסיעה. משראה כי בבית פלוני עדיין דולק האור מיהר לדפוק על שערי, מתחילה לא פתח בעה"ב את הדלת, ואף משפתח לא הסכים כל כך במהרה להכניסו בצל קורתו, ורק לאחר תחנונים כי הקור בחוצות מסוכן לעוברים ושבים הסכים היהודי והכניסו לביתו, והשכיבו בפנית הבית בבזיון נורא, והנה, לא עבר זמן ארוך, הגיעו 'אורחים' לאותו הבית ה"ה 'מורו ורבו' המובהק של בעל הבית - הרה"ק רבי אהרן מקוידנוב זי"ע וכמה מחסידיו, מיד העלה בעה"ב את האור בכל הבית והגיש לפני האורחים כסעודת שלמה בשעתו, כשעבר הרה"ק מקוידנוב בדרכו ליטול ידיו לקראת הסעודה נחרד לראות את ה'בית הלוי' שוכב על הארץ בבזיון נורא, ומיד נזדעק על בזיון כבוד התורה... ומיהר להקימו מן הארץ וכיבדו ביותר הכבוד.

כשמוע כן בעל הבית ש'אורחו' הראשון אינו אלא אותו 'גאון' שכל בני ישראל חרדים למוצא פיו, ניגש אליו בדחילו ורחימו וביקש 'מחילה סליחה וכפרה' על מעשיו שלא ייעשו... ענה לו הבית הלוי בהקדמת הכתוב בפרשתן (לד ז) שאמרו בני יעקב על דבר מעשהו של שכם בן חמור, 'כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה' ולכאורה צריך ביאור כפילות הלשון, כי בתחילה פתחו 'נבלה עשה' והוסיפו 'וכן לא יעשה'. אלא ביאורו שבני יעקב אמרו כי נבלה עשה כלפי אחותם - בת יעקב, והוסיפו שעל זה גופא היינו יכולים למחול על כבוד בית אבא ולהניח לו, אך הלא וכן לא יעשה הוא עשה דבר שאין לעשות עם שום בר ישראל יהיה מי שיהיה, ועל כך אין להם סליחה ומחילה ואחת דתם למות.

ובזה סיים הבית הלוי ואמר, על מה שפגעת בכבודי בתור הגאון הגדול הנני מוחל וסולח לך מחילה גמורה, אבל השפלה נוראה כזאת אסורה להיעשות עם שום אדם מישראל, אפילו הפחות שבפחותים, על כך אינני יכול למחול ולסלוח לך עד שתעזן את מידותיך המגונות ותלמד הכנסת אורחים מה היא. על כן, בוא נא עמי לביתי אשר בסלוצק למשך שבועיים ימים... וכך הוה, במשך שבועיים שימשו הבית הלוי בעצמו, מבלי תת לשום אדם לשמשו, אלא הוא בכבודו ובעצמו עמד ודאג לכל צרכיו ושמשו במסירות, עד שהיטיב לראות 'מידות' ו'טוב לב' מה הם.

לו. וכבר מילתנו אמורה רבות כי בכלל 'תקנת חבירו' הוא כשמרבה בדברי חיזוק ועידוד אשר נוסכים רוח חיים בלב השומע ובאים לקרבו כמים קרים על נפש עייפה (וזהו שכתב רבינו יונה 'אם עשיר', שאינו צריך לגמ"ח בממון, כי אם לחסד בנפשו...). בא וראה מעלת המדברים טוב איש אל רעהו, דכתיב בפרשתן (לה יז) 'ויהי בהקשותה ותאמר לה המיילדת אל תיראי כי גם זה לך בן', ולכאורה לשם מה נכתב פסוק זה כלל בתורה הקדושה, ומה צורך יש לנו לדעת מה אמרה המיילדת, אלא שבא הכתוב ללמדנו עד כמה יקר בעיני ה' כשאחד מחזק את השני ומרגיעו לבל יתיירא, ואף שבעצם לא חידשה המיילדת מאומה לרחל, כי בביטחונה של רחל בוודאי כבר ידעה בבירור שתלד בן - שהרי כך הייתה תפילתה, 'יוסף ה' לי בן אחר', ומה גם ש'נביאה' היתה, אך כל דיבור ודיבור טוב בין איש לרעהו, אף אם לא חיזקו בפועל, גם כן חשוב הוא מאד, ויכתב בספר זכרון מעשיה של מילדת זו. ועל כגון דא אמרו 'יש קונה עולמו בשעה אחת'.

ממנו את כלי הויין שוב לא יהא בכוחו לעמוד מפניו ולא תהא לו תקומה ח"ו. ומהאי טעמא לא נלחם שרו של עשו כנגד אברהם ויצחק, כי אברהם הוא כידוע עמוד החסד ויצחק הוא עמוד הגבורה - העבודה, אך יעקב הוא עמוד התורה, משום כך עיקר מלחמתו הוא לנתק את התורה מישראל. וכל זאת ללמדנו על החובה להחזיק בתורה בכל עזו, שרק בכח התורה ניתן לנצח במלחמת היצר, והמאור שבה מחזירנו למוטב.

בענין זה מצינו עוד בפרשתנו, דכתיב (לב ה) 'עם לבן גרתי ותר"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים', ומבאר הרה"ק ה'ערוגות הבושם' זי"ע (ד"ה עם לבן) שכוונת יעקב אבינו הייתה, שהרי 'בזמן שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו', וכל פחדו ממך אינו אלא כי לא למדתי - שלא היה סיפק בידי לעסוק בדברי תורה, מפני מעשיו הרעים של לבן - שרימה אותי עשרת מונים, וכיו"ב בשאר רמאויות, אף אנן, הבה נתחזק לעסוק בדברי תורה בחיות בשמחה והתלהבות, ותהא זאת התורה לזכותנו - לעמוד כצור החלמיש נגד כל השונאים ברוח ובגשם, ונהיה שקמים ושלווים ללא כל פחד משום דבר שבעולם,

יהא רעוא מן קדם מן שמיא שנזכה להנצל מידו של עשו למיניהם, להתקרב אל הקדושה, ויתקבלו תפילתנו ברחמים וברצון, ובקרוב אור חדש על ציון תאיר ונועה כולנו במהרה לאורו.

על תקנת חבירו אם דל אם עשיר, וזאת מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם, עב"ל.

תורה תכלין - רק ע"י עסק התורה ינצח את יצרו

בפרשתנו (לב כה), 'ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו' עד עלות השחר, וברש"י, ופירשו רז"ל שהוא שרו של עשו (ב"ר עז ג.). הקשה הגה"ק רבי אלחנן וואסערמאן זצ"ל הי"ד (קובץ הערות, ביאורי אגדות ע"ד הפשט סימן ו אות ו) מדוע המתין שרו של עשו הוא הס"מ מלהילחם עם אברהם ויצחק ולא עמד במלחמה אלא עם יעקב. וביאר, שהנה מדרך העולם כאשר שני אנשים ניצים ונלחמים זה עם זה, הרי לפעמים גוברת יד האחד על השני אך לאחר מכן יחזור השני ויכה את הקם עליו, וכך תימשך המלחמה לאורך זמן, ולא תהא ידו של אחד מהם על העליונה אלא אם יצליח ליטול את כלי זיינו של האויב שכנגדו שאו אז תוכרע המלחמה. ועל דרך זה יש לומר, שיודע היצר הרע שאף אם יתגבר על האדם להפילו בחטא כלשהו הרי יתכן ש'יתהפך הגלגל' ושוב יתחזק כנגדו וישיב לו מלחמה שיערה, על כן עיקר מלחמתו של היצר היא לבטל את האדם מלימוד התורה ולהפסיק ממשנתו, משום שהכלי זיין הגדול ביותר כנגד היצר הצורך הוא התורה, וכפי שאמרו חז"ל (קידושין ל:): 'כך הקב"ה אמר להם לישראל בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תכלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, ולאחר שנטל

פעם שמע הגר"ש רוזובסקי זצ"ל איך שיהודי מסביר לרעהו בשבח ומעלת אמירת 'גוט ווארט' (דיבורי חיזוק ועידוד) שהרי 'זה נהנה (מי שנאמר עליו) וזה לא חסר (מי שאמר)', נענע הגר"ש ואמר, אה, זה נהנה וזה נהנה... שכידוע ל'מבינים' איזה 'טעם טוב' יש לה לאמירת גוט ווארט ברוחב לב טוב לרעהו.

לז. הקשה כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זי"ע שהרי בכל מקום ה'ימין' חשובה היא, אם כן מדוע ברא הקב"ה 'לבו' של אדם (שהוא עיקר חיותו) בצד שמאל (של הגוף). אלא בע"כ תאמר, שלבו של אדם לא נברא עבור עצמו, אלא עבור חברו - שירגיש את רעהו ואת מחסוריו, ומכיוון שהעומד זה לנגד זה שמאלו של זה כנגד ימינו של זה ע"כ ברא את הלב בשמאלו כדי שימצא לבו לימין חברו... כי זה תכלית ביאתו לעולם...

הגה"ק רבי מרדכי באנעט זי"ע היה נוהג שלא לאכול פת שחרית עד אחר שנתן מלחמו לדל ופיזר נתן לאביונים, והיה תולה עצמו בדברי הגמרא (ב"ב יב:): א"ר אבדימי דמן חיפה קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, לאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב אחד. והיה מפרש דקודם שיאכל אדם וישתה יש לו 'שתי לבבות', דהיינו, שכיון שהוא מרגיש רעב וצמאון יש בידו להרגיש גם את לב האחרים הרעבים וצמאים. אבל אחר שאכל ושתה הרי הוא שבע, וכיון שלבו שבע שוב אין לו אלא 'לב אחד' כי השבע מרגיש רק את עצמו, ואינו רואה שיש עוד בני אדם הרעבים והצמאים.

לח. ומביא ששמע מפ"ק של החפץ חיים זי"ע שאמר בזה"ל: דעם יצה"ר ארט ניט אַ יוד זאל פאסטען און ויינען און דאוונען אַ גאנצען טאג אבי ניט לערנען (לא אכפת לו ליצר שיהודי יצום ויבכה ויתפלל כל היום כולו העיקר שלא ילמד).